

## Nr 45.

Av herr **Adolfsson m. fl.**, *angående lagstiftning till förhindrande av att kommuner förpliktas att uthyra offentliga samlingslokaler till nazistiska sammanslutningar.*

Med anledning av regeringsrättsutslag, vilka fastställt plikt för kommunerna att uthyra samlingslokaler till även nazistiska sammanslutningar, yrkades i motion II:54 till 1947 års riksdag, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om skyndsammaste möjliga förslag till 1947 års riksdag om sådan provisorisk lag, att nazistiska organisationer förhindrades hyra samlingslokaler, som ägas av det allmänna. Regeringsrättsutslagen — det ena av den 26 oktober 1944 och avseende Stockholms stads fastighetsnämnds vägran att upplåta lokaler åt nazistiska sammanslutningar, det andra av den 15 oktober 1946 och berörande Göteborgs folkskolestyrels förvaltningsnämnds vägran att hyra ut Hvitfeldtsskolan till en nazistisk organisation — hade givit vid handen, att lokalernas förvaltare äro skyldiga att upplåta samlingslokaler åt nazisterna även för det fall att statsbidrag till lokalernas uppförande icke utgått.

Första lagutskottet avstyrkte i sitt utlåtande nr 20 ovannämnda motion. Under riksdagsbehandlingen framhölls emellertid från motionärernas sida att den tolkning av de åberopade regeringsrättsutslagen, varpå utskottet grundade sitt avslagsyrkande, syntes oriktig. Till motionens uttalande att det genom regeringsrättsutslagen fastslagits att skyldighet föreligger att uthyra lokaler till nazistiska sammanslutningar, anförde första lagutskottet nämligen:

”Så lära utslagen emellertid icke böra tolkas. Skyldighet kan icke anses utan vidare föreligga att uthyra samlingslokaler till politiska sammankomster, såvida fråga icke är om sådan lokal till vilken bidrag erhållits av statsmedel enligt den förutnämnda kungörelsen. Men upplåtes en samlingslokal som tillhör det allmänna till något politiskt parti, böra andra partier icke förmenas att på samma villkor disponera lokalen, såvida icke grundad anledning finnes att antaga, att tillämnad sammankomst åsyftar något, som strider mot sedlighet eller allmän lag eller kan äventyra allmän ordning och säkerhet.”

Under första kammarens debatt i denna angelägenhet framhöll utskottets ordförande, herr Schlyter, att bedömandet av frågan, huruvida lokaler skola upplåtas åt nazistiska sammanslutningar, faller ”under

det generella uttalande, varmed utskottet avslutar sitt yttrande, nämligen att lokaler böra få disponeras, såvida icke grundad anledning finnes att antaga, att tillämnad sammankomst åsyftar något, som strider mot sedlighet eller allmän lag eller kan äventyra allmän ordning och säkerhet. Jag tror att det med beaktande av dessa synpunkter skall bli möjligt för de kommunala organen att avböja lokalers upplåtande åt nazistiska sammanslutningar”.

Riksdagens avslag på motionen grundades således på följande förklaringar från utskottets sida:

1) Ett utestängande av de nazistiska sammanslutningarna skulle, såsom riktat mot en viss politisk meningsgrupp, innebära en kränkning av viktiga demokratiska principer, i främsta rummet åsiktsfriheten.

2) Plikt att uthyra av samhället ägda lokaler till nazistiska organisationer kunde föreligga endast under förutsättning att statsbidrag för dessa lokalers uppförande utgått och lokalerna uthyrdes till de politiska sammanslutningarna.

3) De kommunala organen torde kunna avböja lokalers upplåtande till nazistiska sammanslutningar med den motiveringen att grundad anledning kunde finnas att antaga, att tillämnade sammankomster åsyfta något som strider mot sedlighet eller allmän lag eller kan äventyra allmän ordning och säkerhet.

Vid ärendets behandling den 26 mars 1947 inom första kammaren framhöllo motionärerna, att de icke kunde ansluta sig till utskottets tolkning av regeringsrättens utslag. Som stöd härför åberopades att regeringsrätten ålagt den nämnda förvaltningsnämnden i Göteborg att uthyra Hvitfeldtsskolan, trots att denna skola för det första *icke* uppförts med hjälp av statsbidrag, för det andra icke generellt upplåtits till politiska sammankomster. Politiska sammanslutningar hade nämligen endast efter prövning från fall till fall medgetts hyra skolans lokaler. Prövningen hade i åtskilliga fall resulterat i avslag på begärda lokalupplåtelser. Trots detta hade nämnden genom regeringsrättsutslaget ålagts att hyra ut till nazistiska organisationer.

Icke heller för uppförandet av de lokaler i Stockholm, vilka regeringsrättsutslaget avsåg, hade statsbidrag utgått. Av utslagen hade sålunda framgått att regeringsrätten tolkade kungörelsen av år 1942 på sådant sätt, att plikt föreligger för kommunerna att hyra ut lokaler till nazistiska sammanslutningar även om statsbidrag icke utgått och att sådant uthyrningstvång föreligger även om annars tillståndet för politiska sammanslutningar att hyra lokalerna icke är generellt.

Riktigheten av den av motionärerna uttalade uppfattningen har sedermera tillfullo styrkts genom regeringsrättens utslag den 16 juni

1947. Därmed fastställde nämligen regeringsrätten överståthållarämbetets utslag den 19 december 1946, varigenom ämbetet undanröjt fastighetsnämndens beslut den 1 oktober 1946 att icke vidare medgiva upplåtelse till nazistiska sammanslutningar av samlingslokaler i staden tillhöriga Forsgrénka Medborgarhuset, till vars uppförande bidrag av statsmedel icke utgått. I detta sammanhang må erinras om, att fastighetsnämnden, som redan tidigare vid skilda tillfällen vägrat upplåta av den förvaltade samlingslokaler till nazistiska organisationer, före sistnämnda beslut i princip underställt frågan stadskollegiets prövning och att kollegiet den 29 augusti 1946 anmodat nämnden att icke vidare upplåta under dess förvaltning stående lokaler åt Svensk Socialistisk Samling, Svensk Opposition, Sveriges Nationella Förbund och med dessa likartade sammanslutningar.

Vidare må påpekas, att stadskollegiet, som uppmärksammat riksdagens behandling av föregående års motion, i anledning av regeringsrättens ovan återgivna utslag i skrivelse till Kungl. Maj:t den 9 oktober 1947 hemställt om skyndsamt utredning av frågan om sådan ändring av gällande lagstiftning, att kommunerna givas vidare självbestämmanderätt beträffande upplåtelse av egna lokaler.

Fastän riksdagens avslag på berörda motion även grundades på uppfattningen att de nazistiska sammanslutningarna skulle vara *politiska* och ett utestängande av dem därför skulle innebära en kränkning av åsiktsfriheten, så var dock det avgörande sakskalet att ett sådant utestängande var med stöd av kungörelsen av år 1942 möjligt. Då denna tolkning visat sig icke hållbar och riksdagsbeslutet således grundats på felaktiga förutsättningar, synes anledning finnas att ånyo ställa frågan under riksdagens prövning. Till detta kommer att en allt starkare opinion kräver en sådan lagstiftningsåtgärd som den i ifrågavarande motion begärda. I detta avseende kan åberopas att majoriteten i Stockholms stads fastighetsnämnd begärt att en dylik lagstiftning skall komma till stånd och att ett stort antal fackföreningar genom uttalanden uttryckt sin anslutning till denna begäran.

När vi härmed ånyo ställa denna fråga under riksdagens prövning, önska vi understryka att vårt yrkande nu som förut är principiellt grundat. Vi hysa visserligen icke den uppfattningen att den lagstiftning vi yrka skulle bli ett mera väsentligt medel i kampen mot den nazistiska pesten. Men det rör sig dock om en liten renlighetsåtgärd och om att avlägsna det för den demokratiska opinionen stötande i att organisationer, vilkas strävanden böra betecknas som kriminella, skola kunna tilltvinga sig att hyra de av det allmänna ägda lokalerna. I likhet med den överväldigande majoriteten av vårt folk kunna vi icke betrakta de nazistiska sammanslutningarna som politiska dylika utan som kri-

minella. I detta avseende önska vi åberopa följande förklaringar i motion II: 54 år 1947:

”Nazismen måste bedömas som en kriminell företeelse, och som sådan bedömes den också i det allmänna folkmedvetandet. Den svenska nazismens allmänna syftemål liksom dess i olika former givna understöd åt den tyska nazistiska regimen och dennas förbrytelser räcker mer än väl till för att rättfärdiga kriminalitetsstämpeln på densamma.

De ofattbara förbrytelser nazismen före och under kriget gjort sig skyldig till behöva inte åberopas eller exemplifieras vid ett bedömande av huruvida nazismen är en kriminell företeelse eller en politisk. Dessa förbrytelser äro nämligen kända av en hel värld, som icke kunnat fatta att så bestialiska massförbrytelser kunnat utföras. Det räcker här med att konstatera, att dessa gärningars karaktär av oerhörda förbrytelser fastslagits i en rad domstolsutslag i Europa samt att den svenska nazismen ständigt understött detta blodsregemente och dess syftemål. Därmed har den också påtagit sig en del av det ’moraliska’ ansvaret för de värsta förbrytelser som historien känner. Någon ytterligare karakteristik av nazismen anse vi icke behöfvlig. Den är genom sina handlingar och syften dömd.”

Med understrykande av denna karakteristik och uppfattningen att 1947 års riksdags avslag på yrkandet om lagstiftningsåtgärder grundades på felaktiga förutsättningar beträffande kommunernas självbestämmanderätt i detta avseende tillåta vi oss föreslå,

att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om skyndsammaste möjliga förslag till riksdagen om sådan ändrad lagstiftning att kommunen icke kan förpliktas att uthyra offentliga samlingslokaler till nazistiska sammanslutningar.

Stockholm i januari 1948.

*Gunnar Adolfsson.*

*Gustav Johansson.*

*Gösta Kempe.*

*K. Senander.*